

ORGANIZAREA ADMINISTRATIV-TERITORIALĂ A JUDEȚULUI SEVERIN ÎN ANII 1918-1950

Eusebiu Narai

Cuvinte cheie: *Banat, istorie contemporană, organizare administrativă*

La sfârșitul secolului al XIX-lea, pe teritoriul Banatului funcționau și cele două unități administrative, *Caraș* și *Severin*. Ambele au fost reunite, în anul 1880, într-o singură unitate administrativă, *comitatul Caraș-Severin*¹.

În anul 1912, comitatul (județul) Caraș-Severin cuprindea: două orașe cu consiliu organizat, 14 subprefecturi, 28 comune mari, 99 cercuri notariale, 337 comune mici și 173 cătune. De altfel, din punct de vedere administrativ, fiecare comitat (județ) era împărțit în *cercuri*, care ar corespunde plaselor din perioada interbelică, și fiecare cerc era – la rândul său – împărțit în notariate, dacă comunele erau mari, și în *cercuri notariale*, dacă comunele erau mici.

În fruntea județului se afla *prefectul* (*főispán*), numit direct de guvern. Urma apoi *ajutorul de prefect* (*alispán*), ales de consiliul județean pentru 6 ani și în sarcina căruia stătea întreaga administrație județeană. Pentru îndeplinirea acestei misiuni era ajutat de *protonotar*, care – de obicei – îl suplinea, *medicul-șef*, *inginerul-șef*, *fiscalul* împreună cu ajutoarele lui, *veterinarul-șef*, *președintele scaunului orfanal*, *notari* etc.

Consiliul județean era format din membrii de drept (*censitarii comitatului*) și din membrii aleși din fiecare cerc. Numărul consilierilor depindea de mărimea județului².

După instalarea administrației românești în Banat (iulie-august 1919) era absolut necesară rezolvarea unor probleme de natură administrativă, derivate din modul de aplicare a liniei de demarcație introdusă prin Convenția de armistițiu de la Belgrad (noiembrie 1918). De pildă, în luna septembrie 1919, prefectul județului Caraș-Severin a dat curs solicitării omologului său din județul Timiș-Torontal privind încadrarea comunei Vărădia în cel mai apropiat cerc administrativ din județul Caraș-Severin (plasa Oravița), deoarece – prin linia de demarcație existentă – această comună era complet izolată de județul Timiș-Torontal și, în consecință, era imposibil de administrat de forurile în cauză. Alte zeci de exemple similare

sunt consemnate de lucrările de specialitate privind problema frontierei Banatului și nu vom insista asupra lor în lucrarea de față³.

În baza decretului privind reforma administrativă, emis la data de 21 decembrie 1925, s-a hotărât ca teritoriul ce cuprindea județele Caraș-Severin și Timiș-Torontal să se împartă în 3 județe, de la 1 ianuarie 1926, și anume: *județul Caraș* – format din plasele Oravița, Reșița, Bocșa Montană, Răcăjdia, Moldova Nouă și Bozovici (fără comunele Lăpușnicel, Pârvova și Șumița) și comuna Gărâna (Wolsberg) din plasa Teregova, preluată de la fostul județ Caraș-Severin; *județul Severin* – alcătuit din plasele Begnei (Balint), Birchiș, Lugoj, Făget, Timiș (Sacul), Caransebeș, Margina, Orșova și Teregova (în afară de comuna Gărâna/Wolsberg), precum și din comunele Lăpușnicel, Pârvova și Șumița, situate în plasa Bozovici, aflate în componența fostului județ Caraș-Severin; *județul Timiș-Torontal* – pierdea 11 comune în favoarea județului învecinat Arad (Zădărlac, Zăbrani, Aradul Nou, Segenthau, Kreuzstattes, Wissenhaid, Engelsbrunn, Sănnicolau Mic, Schondorf, Traunau și Gutenbrunn)⁴.

Județul Severin avea în componența sa 3 comune urbane (Caransebeș, Orșova și Lugoj) și 224 comune rurale. Pe plase, situația se prezenta în modul următor: *plasa Balint (Begnei)*, cu reședința la Balint – 24 comune rurale; *plasa Birchiș*, cu reședința la Birchiș – 23 comune rurale; *plasa Caransebeș*, cu reședința la Caransebeș – 36 comune rurale și o comună urbană; *plasa Făget*, cu reședința la Făget – 22 comune rurale; *plasa Lugoj*, cu reședința la Satu-Mic – 22 comune rurale; *plasa Margina*, cu reședința la Margina – 21 comune rurale; *plasa Orșova*, cu reședința la Orșova – 25 comune rurale și o comună urbană; *plasa Sacul (Timiș)*, cu reședința la Sacul – 31 comune rurale; *plasa Teregova*, cu reședința la Teregova – 20 comune rurale⁵.

Municipiul Lugoj, capitala județului Severin, așezat la 60 km de Timișoara și 493 km de București, era o stație de cale ferată pe linia principală București-Timișoara-Jimbolia. Pe raza orașului amintit își aveau sediul toate *instituțiile publice* ale județului Severin: Prefectura județului, Primăria municipiului, Tribunalul, Judecătoria, Serviciul de poduri și șosele, Serviciul sanitar județean, Serviciul sanitar comunal, Serviciul veterinar județean, Revizoratul școlar, Administrația financiară, Percepția fiscală, Consilieratul agricol, Camera agricolă, Camera de industrie și comerț, Oficiul județean al Camerei de muncă, Direcția silvică, două ocoale silvice, Biroul de măsurii și greutate, Percepția comunală, Pompierii, Chestura de poliție, Oficiul P.T.T., Oficiul telefonic, Casa cercuală, Oficiul de plasare, Biroul vamal și Antrepozitele⁶.

În conformitate cu regulamentul pentru organizarea administrativă a județului Severin, elaborat în luna noiembrie 1930 ca efect al descentralizării

administrative promovată de guvernarea național-tărănistă, teritoriul județului era împărțit în 3 comune urbane (orașele Lugoj, Caransebeș și Orșova), două comune suburbane (Jupalnic și Tufări), 225 comune rurale și sate, repartizate în 6 *plase*, și anume: *plasa Birchiș* – 24 unități administrative; *plasa Făget* – 43 unități administrative; *plasa Lugoj* – 73 unități administrative; *plasa Caransebeș* – 41 unități administrative; *plasa Teregova* – 20 unități administrative; *plasa Orșova* – 25 unități administrative.

Potrivit regulamentului amintit mai sus, Prefectura județului Severin dispunea de 7 servicii: *Serviciul administrativ și statistic* – cu 3 birouri (Biroul administrației generale și personalului, Biroul administrației locale și comunale, Biroul cancelariei); *Serviciul financiar și de contabilitate* – cu două birouri (Biroul contabilității județene, Biroul contabilității comunale); *Serviciul tehnic al drumurilor și construcțiilor* – cu două birouri (Biroul administrativ, Biroul tehnic și al construcțiilor); *Serviciul sanitar și al ocrotirilor sociale*; *Serviciul veterinar și zootehnic*; *Serviciul învățământului*; *Serviciul economic*⁷.

Noua reformă administrativă lansată de cabinetul prezidat de patriarhul Miron Cristea în anul 1938 trebuia să soluționeze unele probleme stringente, de natură economico-socială, cu care se confruntau unitățile administrativ-teritoriale ale țării. De exemplu, conform proiectului menționat, *ținutul Timiș* (unul dintre cele zece ținuturi ale României), o nouă formă de organizare administrativă introdusă de regimul autoritar monarhic al lui Carol al II-lea urma să fie constituit din: 49 plase, două municipii, 3 orașe reședință, 8 orașe nereședință, 1.173 comune rurale și 68 sate, 13 comune fiind declarate stațiuni balneo-climaterice⁸.

Parte componentă a ținutului Timiș, județul Severin cuprindea orașul de reședință Lugoj, două orașe nereședință (Caransebeș și Orșova) și 228 comune rurale, repartizate în 8 plase: *plasa Balinț* – 26 comune; *plasa Birchiș* – 18 comune; *plasa Făget* – 46 comune; *plasa Lugoj* – 27 comune; *plasa Sacul* – 30 comune; *plasa Caransebeș* – 36 comune; *plasa Teregova* – 20 comune; *plasa Orșova* – 25 comune⁹.

Deoarece unele comune au fost declarate sate, nedispunând de veniturile necesare pentru susținerea tuturor serviciilor proprii, în luna ianuarie 1939 județul Severin era compus din 223 comune rurale, cu 233 sate aferente, numărul comunelor urbane menținându-se neschimbat¹⁰.

În timpul regimului antonescian au survenit unele modificări în structura administrativ-teritorială a județului Severin. Astfel, prin decizia Ministerului Afacerilor Interne (M.A.I.) nr. 1038 P. din 15 aprilie 1941, s-a reconstituit *plasa Margina*, prin desprinderea a 23 comune din plasa Făget¹¹.

Numărul comunelor ce alcătuiau județul Severin a cunoscut unele variații, determinate de resursele financiare destul de limitate. În luna aprilie 1941, ca urmare a deciziilor administrative cu impact pe plan local cele 226 comune ale județului Severin erau repartizate pe plase în felul următor: *plasa Balinț* – 26 comune; *plasa Birchiș* – 18 comune; *plasa Caransebeș* – 35 comune; *plasa Făget* – 23 comune; *plasa Lugoj* – 27 comune; *plasa Margina* – 23 comune; *plasa Orșova* – 25 comune; *plasa Sacul* – 29 comune; *plasa Teregova* – 20 comune¹².

Instituția prefecturii a fost afectată, într-o anumită măsură, de schimbările petrecute în plan administrativ. Ca urmare, în luna mai 1942, Prefectura județului Severin avea la dispoziție 6 servicii: *Cabinetul Prefectului*; *Biroul Mobilizare și Organizarea Națională a Teritoriului* (M.O.N.T.); *Contenciosul*; *Serviciul administrativ* – cu două secții (Secția Administrației generale și Secția Administrației locale), prima secție fiind alcătuită din două birouri (Biroul Administrației de stat, Biroul Arhivei și Registraturii), iar a doua secție fiind compusă din 4 birouri (Biroul Administrației județene și comunale, Biroul personal și intendență, Biroul de studii și statistică, Biroul cultural și propagandă); *Serviciul financiar* – cu 3 secții (Secția contabilității județene, Secția contabilității comunale și Secția economică), prima secție fiind formată din două birouri (Biroul contabilității și Biroul ordonanțării), a doua secție fiind alcătuită tot din două birouri (Biroul contabilității comunale și Biroul verificării conturilor de gestiune), iar ultima secție fiind compusă din două birouri de maximă importanță pentru dezvoltarea județului (Biroul bunuri și inventare, Biroul de licitații); *Serviciul tehnic* – cu 3 secții (Secția drumuri, Secția construcții și Secretariatul), prima secție fiind alcătuită din două birouri (Biroul de studii și Biroul drumurilor), iar a doua secție fiind formată dintr-un număr similar de birouri (Biroul de studii și Biroul construcțiilor). De asemenea, pe lângă Prefectura județului Severin funcționau 3 instituții de ocrotire socială: Azilul județean din Lugoj, Orfelinatul județean de fete din Lugoj și Orfelinatul județean de băieți din Găvojdia¹³.

Restricțiile de ordin financiar au avut, drept consecință diminuarea numărului comunelor care compuneau județul Severin, fiind preferată concentrarea populației într-un număr strict limitat de comune, cu o mai mare putere economică și o capacitate sporită de rezolvare a problemelor edilitar-gospodărești cu care se confruntau locuitorii lor. Astfel, în luna august 1942, *județul Severin* era alcătuit din 123 comune împărțite pe plase după cum urmează: *plasa Balinț*, cu reședința la Balinț – 12 comune; *plasa Birchiș*, cu reședința la Birchiș – 10 comune; *plasa Caransebeș*, cu reședința la Caransebeș – 17 comune; *plasa Făget*, cu reședința la Făget – 12 comune; *plasa Lugoj*, cu reședința la Lugoj – 16 comune; *plasa Margina*, cu reședința

la Margina – 10 comune; *plasa Orșova*, cu reședința la Orșova – 16 comune; *plasa Sacul*, cu reședința la Sacul – 14 comune; *plasa Teregova*, cu reședința la Teregova – 16 comune¹⁴.

La schema de organizare a prefecturii din perioada celui de-al doilea război mondial s-au adăugat – după anul 1944 – câteva *compartimente noi*, precum: oficiul economic, biroul CASBI (Casa Autonomă a Statului pentru Bunurile Inamice), biroul pentru aplicarea Armistițiului, comisia de colectări și comisia de naționalizare¹⁵.

Legea nr. 272, adoptată cu o largă majoritate (147 voturi pentru, 3 voturi contra) în ședința Adunării Deputaților din 17 iulie 1947, a determinat declararea – ca municipiu – a orașului Lugoj, reședința județului Severin¹⁶.

Structura administrativă a județului Severin, în conformitate cu prevederile ordinului circular al M.A.I. nr. 18714/1946, a rămas neschimbată până la desființarea prefecturii (1949): *plasa Balinț*, cu reședința la Balinț – 17 comune rurale; *plasa Birchiș*, cu reședința la Birchiș – 14 comune rurale; *plasa Caransebeș*, cu reședința la Caransebeș – 24 comune rurale și o comună urbană nereședință; *plasa Făget*, cu reședința la Făget – 15 comune rurale; *plasa Lugoj*, cu reședința la Lugoj – 18 comune rurale; *plasa Margina*, cu reședința la Margina – 13 comune rurale; *plasa Orșova*, cu reședința la Orșova – 19 comune rurale și o comună urbană nereședință; *plasa Sacul*, cu reședința la Sacul – 15 comune rurale; *plasa Teregova*, cu reședința la Teregova – 20 comune rurale. Cele 9 plase ale județului Severin erau formate din două comune urbane nereședință, 155 comune rurale și 231 sate¹⁷.

Comitetul provizoriu al județului Severin, rezultat în urma desființării prefecturii (aprilie 1949), era alcătuit din 13 secțiuni: *Secțiunea Secretariat*; *Secțiunea Cadre* – cu 3 birouri (Mișcarea Cadrelor, Evidența Cadrelor și Instruirea Cadrelor); *Secțiunea Muncă și Prevederi Sociale* – cuprinzând două secții de importanță secundară (Muncă, Asistență Socială, Pensii și repartizarea forțelor de muncă); *Secțiunea Drumuri și Ape* – cuprinzând Secția tehnică centrală și Biroul secretariat; *Secțiunea Sanitară*; *Serviciul Financiar* – cu 5 secții (buget, venituri, impozit pe venit, financiară și state de plată); *Secțiunea Planificare* – cuprinzând 3 secții de dimensiuni reduse (Secția coordonării planului, Secția controlului producției și Secția secretariat); *Secțiunea Agricolă* – formată din două secții (agricolă și zootehnică-veterinară) care funcționau alături de Biroul evidență și secretariat; *Secțiunea Silvicultură* – cu 3 secții (producție, culturi și amenajări, pază și vânătoare); *Secțiunea Comercială* – înglobând Secția plan și evidență, precum și două birouri de maximă importanță pentru controlul comerțului local (cartele și control); *Secțiunea Învățământ și Cultură* – cu două secții (îndrumare și control, artistică-culturală); *Secțiunea Gospodărie*

Locală – cu 4 secții (întreprinderi edilitare, economică, lucrări sistematizare și urbanistică, spațiu locativ); *Serviciul Administrativ* – cu 3 secții (bunuri, întreținere și transporturi)¹⁸.

În luna octombrie 1949, Comitetul provizoriu al județului Severin a renunțat la două din secțiunile componente și a procedat la modificarea denumirii unora dintre secțiunile rămase, pentru a reliefa sfera de activitate a acestora. Astfel, *Comitetul provizoriu* avea următoarele secțiuni: Secretariat; Cadre; Financiară; Învățământ și Cultură; Muncă și Prevederi Sociale, Gospodăria Locală; Agricolă; Drumuri; Silvică; Sănătate; Comercială¹⁹.

În anul 1950 teritoriul județului Caraș, împreună cu cel al județului Severin, vor constitui o nouă unitate administrativă, *regiunea Severin*, cu sediul la Caransebeș, care va fi desființată în anul 1952²⁰.

Regiunea Severin era alcătuită din 5 raioane, după model sovietic (Mehadia, Moldova Nouă, Oravița, Reșița și Caransebeș). Cele 3 îmbunătățiri care au urmat reformei administrative din 1950 – survenite în anii 1952, 1956 și 1960 – nu au modificat substanțial împărțirea pe raioane, de această dată subordonate regiunii Timișoara ("Banat" începând din 1960), cu deosebirea că acestora li se adaugă (în 1956) - ca nouă formă administrativă – *orașul de subordonare regională* Reșița, care coordona 14 comune și 23 sate²¹.

Din punct de vedere administrativ, județul Severin a fost – pentru scurt timp – reunit în aceeași formulă cu județul Caraș, din anul 1925 funcționând ca o entitate separată.

Evoluția sa după reforma administrativă amintită a fost influențată direct de măsurile adoptate în acest domeniu de autoritățile centrale în anii 1930, 1938 și 1941, motivate de tendința de descentralizare și de încercarea de soluționare a unor probleme stringente, de natură economică și socială, cu care se confruntau unitățile administrativ-teritoriale ale țării.

Copierea modelului sovietic a adus, din nou, laolaltă cele două unități administrativ-teritoriale, Caraș și Severin în anul 1950, modificările de natură administrativă efectuate ulterior integrând fostul județ Severin într-o entitate mult mai vastă.

Eusebiu Narai
Universitatea de Vest Timișoara
Facultatea de Litere, Teologie și Istorie
Bld. Vasile Pârvan nr. 4

NOTE

1. V. Sencu, I. Băcănar, *Județul Caraș-Severin*, București, Editura Academiei R.S.R., 1976, p. 13.
2. *Ardealul, Banatul, Crișana și Maramureșul din punct de vedere agricol, cultural și economic*; coordonatori: Ion Enescu, Iuliu Enescu, ed. a III-a adăugită, București, Editura Librăriei SOCEC & Co. S.A., 1920, p. 117-118, 120.
3. Direcția Județeană Timiș a Arhivelor Naționale (în continuare - DJTAN), fond *Prefectura județului Severin*, d. 27/1919-1920, f. 9.
4. *Ibidem*, d. 21/1925-1935, f. 5.
5. *Împărțirea administrativă a României*, București, Imprimeria Statului, 1926, p. 79-80.
6. *Enciclopedia României*, vol. 2, București, Imprimeria Națională, 1938, p. 643.
7. DJTAN, fond *Prefectura județului Severin*, d. 13/1930-1931, f. 3-5, 15.
8. *Vestul*, Timișoara, anul IX, nr. 2265, 23 noiembrie 1938, p. 2.
9. DJTAN, fond *Prefectura județului Severin*, d. 65/1939, f. 3-6.
10. *Ibidem*, d. 25/1938-1942, f. 66-67.
11. *Ibidem*, f. 109.
12. *Ibidem*, f. 124-128.
13. *Ibidem*, d. 14/1942, f. 1-5.
14. *Ibidem*, d. 13/1942-1946, f. nenumărată.
15. Constantin Brătescu, *Istorie și cultură în arhivele Caraș-Severinului. Îndrumător*, București, 1997, p. 28.
16. DJTAN, fond *Prefectura județului Severin*, d. 33/1947, f. nenumărată.
17. *Ibidem*, d. 44/1948, f. nenumărată.
18. *Ibidem*, d. 9/1950, f. 123-128.
19. *Ibidem*, d. 33/1949, f. 39.
20. Constantin Brătescu, *op. cit.*, p. 27.
21. V. Sencu, I. Băcănar, *op. cit.*, p. 13.

L'ORGANISATION ADMINISTRATIVE- TERRITORIELLE DU DÉPARTEMENT DE SEVERIN DANS LES ANNÉES 1918-1950

Résumé

Du point de vue administratif, le département de Severin a été réuni - pour une courte période - dans la même formule que le département de Caraș, fonctionnant depuis 1925 comme une entité distincte.

D'après la réforme administrative mentionnée, son évolution a été influencée directement par les mesures adoptées dans ce domaine par les autorités centrales dans les années 1930, 1938 et 1941, mesures motivées par la tendance de descentralisation et par la tentative de résoudre les problèmes

urgents, de nature économique et sociale, avec lesquels se confrontaient les unités administratives-territoriales du pays.

L'imitation du modèle soviétique a apporté, de nouveau, ensemble les deux unités administratives-territoriales, Caraș et Severin, pendant l'année 1950, les modifications administratives effectuées ultérieurement intégrant l'ancien département de Severin.